

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ СО НАСЛОВ „МЕЃУНАРОДНА ЕКОНОМИЈА - СКРИПТА”
ОД ДОЦ. Д-Р ДУШКО ЈОШЕСКИ И ВОН. ПРОФ. Д-Р ТАТЈАНА БОШКОВ,
ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” - ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр. 2102-263/10 од 236. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика, одржана на 25.12.2020 г., избрана е Рецензентска комисија во состав:

- д-р Глигор Бишев, вонреден професор, Економски факултет при Универзитет „Св. Климент Охридски” – Битола,
- д-р Крсте Шајноски, вонреден професор, Факултет за бизнис економија - Скопје за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис „МЕЃУНАРОДНА ЕКОНОМИЈА - СКРИПТА” од доц. д-р Душко Јошески и вон. проф. д-р Татјана Бошков наменет за студентите на прв циклус студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Глобализацијата со своето значење се однесува на растежот на меѓузависноста помеѓу земјите, резултирајќи со зголемување на интеграцијата на трговијата, финансиите, луѓето и идеите на еден заеднички глобален пазар. Меѓународната трговија и меѓуграничните инвестициски приливи се главните елементи на оваа интеграција.

Како процес глобализацијата започнува по Втората светска војна, а значајно се забрзува од средината на 80-тите години на минатиот век. Се смета дека е управувана од два главни фактори. Едниот фактор ги вклучува технолошките предности кои ги намалија трошоците за транспорт, комуникација и проценката за ширење. Овие предности најчесто економично се остварливи за фирмите кои ги лоцираат различните фази на производство во повеќе земји. Другиот фактор се однесува на зголемувањето на либерализацијата на трговијата и пазарот на капитал.

За земјите учеснички главната добивка од неограничената трговија со странство е зголемениот пристап на нивните партиципанти кон поголеми, интернационални пазари. За националната економија овој пристап значи можност да се бенефицира од меѓународната поделба на работната сила, од една страна, и потребата да се соочи со посилна конкуренција на светскиот пазар, од друга страна. Домашните произведувачи произведуваат поефикасно, што се должи на меѓународната специјализација, како и од притисокот што се наметнува од странската конкуренција. Што се однесува до потрошувачите, тие уживаат во различната палета на домашни и увезени добра по пониски цени. Во земјите кои активно тргуваат користите од новите технологии се прелеваат кон нив од нивните трговски партнери, како и преку знаењата вградени во увозната производствена опрема. Овие технолошки прелевања или „spillovers” се од посебно значење за земјите во развој. Ова значење произлегува од можноста да бидат поблиску до развиените земји во услови на продуктивност.

Поранешните централно планирани економии пропуштија многу придобивки од глобалната трговија. Тоа беше предизвикано поради нивната политичка наметната изолација од пазарните економии. Денес истите се стремат кон искористување на бенефитите преку реинтеграција со глобалниот трговски систем. Но активното учество во меѓународната трговија исто така подразбира ризици, посебно оние коишто се поврзани со силната конкурентност на меѓународните пазари. На пример, земјите кои се подложуваат на

опасност за одредени индустрии т.е. за оние кои се помалку конкурентни и приспособливи ќе бидат исфрлени од бизнисот. Потпирањето, пак, врз странските добавувачи може да се смета за неприфатливо кога станува збор за индустрии со значајна улога за националната безбедност. Затоа, многу влади решаваат да обезбедат т.н. прехранбена сигурност за нивната земја, во случај кога увоз на храна не постои во време на војна. Освен тоа, владите на земјите во развој често расправаат дека скоро основаните индустрии бараат привремена заштита сè додека тие да станат повеќе конкурентни и помалку ранливи во однос на странската конкуренција. Во контекст на една ваква ситуација, владите често забрануваат или ги редуцираат одредени увози преку воведување на квоти или извозот го прават поскап и помалку конкурентен преку наметнување тарифи. Таквите протекционистички правила можат да бидат економски опасни, бидејќи тие придонесуваат домашните произведувачи да продолжат да произведуваат помалку ефикасно и тоа ќе води кон економска стагнација. Зголемувањето на економската ефикасност и меѓународната конкурентност на клучните индустрии треба да се разгледува како алтернатива за протекционистичките правила.

Земјата која настојува да ги произведе речиси сите домашни потреби ги пропушта своите големи економски добивки од меѓународната специјализација. Тесната меѓународна специјализација којашто прави земјите да зависат од извозот на едно или повеќе добра може исто така да биде ризична. Ризикот е очекуван поради можноста од ненадејни неповолни промени во побарувачката на светскиот пазар. Таквите промени можат значајно да ги влошат условите за трговија на една земја. Диверзификацијата на производство и извозите може да бидат разумна активност дури и кога по себе повлекува привремен пад во трговијата. Секоја земја треба да го најде вистинското место во меѓународната поделба на трудот базирана на своите компаративни предности.

Користите и трошоците од меѓународната трговија исто така зависат и од големината на домашниот пазар, изобилството со природни ресурси и секако неговата локација. Земјите со голем домашен пазар генерално тргуваат помалку. Истовремено пак, земјите кои избилуваат со природни ресурси како нафтата, имаат тенденција да тргуваат повеќе.

Интеграцијата во светска економија се покажува како моќен начин за земјите да остварат економски раст, развој и намалување на сиромаштијата. Промената во опкружувањето е глобален предизвик кој бара меѓународна соработка. Глобализациските промени и меѓународната трговија со години се разгледуваат самостојно и покрај нивните заедничко поддржувани цели. Ширењето на глобалните и на глобално-трговските цели да бидат заеднички политички цели за повеќето земји го дава правото да се гледа на нив како два сета со исти цели и предизвици. Идното подобрување на човековата благосостојба треба да се согледува како заедничка цел и на меѓународната трговија и на глобалниот режим.

Затоа, преку меѓународната трговија и глобалните промени се прави сеопфатен обид, а тоа е преку нивната синергија да се сфатат нивните цели од економска, правна и институционална перспектива. Неслучајно разните студии постојано истражуваат кои се можните проблеми а кои можните активности што треба да се преземат на национално и мултилатерално ниво. Целта е да им се помогне на земјите во развој да градат свој капацитет за спречување на какви било конфликти помеѓу меѓународната трговија и режимите кои ги наметнува глобализацијата и искористување на предностите и новите можности.

Скриптата наменета за предметот Меѓународна економија треба да придонесе студентите да се запознаат со значењето на меѓународните текови и меѓународното опкружување, меѓународните финансии, да ја разбираат проблематиката на однесувањето на девизните курсеви, да го совладаат управувањето со ризиците на девизните курсеви и управувањето со долгорочни и краткорочни средства и извори.

Ракописот „МЕЃУНАРОДНА ЕКОНОМИЈА - СКРИПТА“ е наменет за студентите на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, конкретно на насоките Бизнис логистика и Бизнис администрација каде што како задолжителен предмет се изучува предметот Меѓународна економија, во I семестар со фонд на часови 2+2+1. Овој ракопис, покрај теоретските, нуди и практични базични знаења и е наменет за предавањата на студентите како основна литература.

Податоци за обемот на ракописот: Целиот материјал е поделен во 18 тематски поглавја на 195 страници. Трудот е пишуван во А4 формат со нормален проред, употребен е фонт Arial, големина на буквите 11. Обемот на трудот и неговата содржина ги задоволуваат критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Рецензентите имаат сознание дека не постојат книги со наслов „МЕЃУНАРОДНА ЕКОНОМИЈА - СКРИПТА“, иако на некои од економските факултети во земјава има наслови во кои студентите со меѓународната трговија се запознаваат преку истоимениот назив на предметот. Меѓутоа, повеќе информативно, а не проблемски, што е основа за критичко опсервирање на настаните во сферата на меѓународната трговија. Овој недостаток се дополнува со изборот на тематските задачи и начинот на обработката во скриптата.

Со ваквиот пристап се прави чекор кон покомплексно третирање на проблематиката од меѓународната трговија, во што се содржи и оправдувањето да се одобри истата.

Краток опис на содржината: Во **првото поглавје** се поставуваат прашањата кои се однесуваат на значењето и појмувањето на меѓународната трговија, кои се придобивките од истата, трошоците, како се определуваат девизните курсеви, меѓународна трговија vs. меѓународните финансии, притоа вклучувајќи и неколку модели како гравитациски модел и аномалии на гравитацискиот модел.

Второто поглавје се фокусира на продуктивноста на трудот, како и на исклучително битните модели - моделот на Давид Рикардо, еднофакторски модел на Рикардо, трговијата во моделот на Рикардо. **Третото поглавје** ги обработува темите како производствените можности, цените, дистрибуцијата на доходот, трговската политика, трговијата и невработеноста. Хекшер-Олиновата теорема, Дво-факторски Хекшер-Олин модел, Производни можности, Теоремата Столпер-Семјуелсон, Теоремата на Rybczynski, Трговската размена во Хекшер-Олин моделот, Изедначување на цените на факторите, Емпириски докази но моделот Хекшер-Олин се теми на изучување во **четвртото поглавје**. Во **петтото поглавје** теми на интерес се стандардниот трговски модел, ефектите врз благосостојбата од промените во условите за тргување, ефектите на економскиот раст, увозни тарифи и извозни субвенции, како и меѓународното позајмување.

Во **шестото поглавје** студентите треба да се стекнат со знаење за екстерни економии од обем и меѓународна локација на производството, теорија на екстерни економии, концентрација на индустриите и нивната историска заднина, концентрација на индустриите во Кина, динамични растечки приноси, меѓународната трговија и економската географија. **Седмото поглавје** се фокусира на фирмите во глобалната економија, СДИ, конкуренцијата и нејзиното влијание врз економиите. Во **осмото поглавје** се обработуваат темите инструментите на трговската политика, ефектите и инструментите на царината и царинската политика. **Деветтото поглавје**, пак, ги обработува темите за значењето на политичката економија, практикувањето на меѓународните трговски договори, Светската трговска организација и преференцијални трговски договори. Инфантилната индустрија, трговската либерализација, увозно-супституирачка индустријализација се теми на обработка во **десеттиот дел**. **Единаесеттиот дел** се посветува на контроверзиите кои се дел во трговската политика покрај екстерналиите.

Во **дванаесеттиот дел** се обработуваат темите за БНП и БДП, штедењето и тековната сметка, приватното штедење и владиното штедење, сметката на билансот на плаќање. **Тринаесеттиот дел** дава осврт на девизните курсеви и девизните пазари, учесниците на странските девизни пазари, саргу трговијата.

Четиринаесеттото поглавје ги третира парите и цените, каматните стапки, додека во **петнаесеттото поглавје** се обработуваат темите за моделите на однесување на девизниот курс, законот на една цена, паритетот на куповната моќ, монетарен пристап кон девизните курсеви, предвидувањата на монетарниот пристап за девизните курсеви, улогата на инфлацијата и очекувањата, реалниот девизен курс, разликите во каматните стапки.

Во **шеснаесеттото поглавје** се анализираат аутпутот и девизниот курс на краток рок, како реалниот девизен курс влијае врз тековната сметка, политики за макроекономска стабилизација, политики за одржување на полна вработеност. **Седумнаесеттото поглавје** се обработуваат темите за фискалната политика и фиксниот девизен курс на краток рок, фискалната политика и девизниот курс на долг рок, финансиски кризи, разлики во каматните стапки.

Селекцијата на одреден режим на девизен курс кој во согласност со економските интереси на земјата ќе зависи од различни фактори, вклучувајќи ги: специфичните околности на земјата (големината и отвореноста на земјата за трговските и финансиските текови, структурата на нејзиното производство и извозот, степенот на нејзиниот финансиски развој, нејзината инфлаторна историја, како и природата и изворот на шоковите со кои таа се соочува); преференциите на креаторите на политиката за трговската размена како едни од главните политички цели; политичката состојба во земјата и кредибилитетот на нејзините креатори на политиката и институциите, сето ова е предмет на изучување во **осумнаесеттото поглавје**.

ЗАКЛУЧОК

Од досега наведеното, Рецензентската комисијата во горенаведениот состав констатира дека ракописот „**Меѓународна економија - скрипта**“, поднесен од авторите доц. д-р Душко Јошески и вон. проф. д-р Татјана Бошков е наменет за студентите запишани на прв циклус студии на насоките Бизнис логистика и Бизнис администрација при Факултетот за туризам и бизнис логистика, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, каде што се слуша предметот Меѓународна економија во прв семестар. Скриптата е конципирана по однапред утврдени наставен план и програма.

Рецензентската комисија има чест и задоволство да му предложи на **Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика да го прифати како позитивен извештајот за ракописот „Меѓународна економија-скрипта“ од авторите доц. д-р Душко Јошески и вон. проф. д-р Татјана Бошков со цел да се користи за изучување во наставата по предметот Меѓународна економија.**

Рецензенти

Д-р Глигор Бишев, вонреден професор на Економски факултет – Прилеп, Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола, с.р.

Д-р Крсте Шајноски, вонреден професор на Факултет за бизнис економија – Скопје, с.р.